

SMEŠNO! ŽALOSTNO!

V zadnji uprizoritvi te sezone na velikem odru Mestnega gledališča ljubljanskega se je z artistično dovršeno interpretacijo aktualnega besedila v Sloveniji prvič predstavil mladi srbski režiser Marko Manojlović.

VESNA JURCA TADEL

V Mestnem gledališču ljubljanskem so za zadnjo premiero pripravili odlično uprizoritev, ki je za nazaj dodatno vzbudila pomisleke o nekaterih drugih letošnjih predstavah v gledališčih po vsej Sloveniji. *Vse zastonj! Vse zastonj!* je namreč ena redkih predstav, ki je močno usidrana v naš čas, ki spregovarja neposredno o problemih, s katerimi se srečujemo vsak dan in ki določajo našo stvarnost – ki torej ni le izraz sofisticiranih, a žal pogosto preveč hermetičnih in samozadostnih režiserskih poetik, *credov* in avtoreferenc ali, kot se tudi rado zgodi, mašilo v repertoarju, za katerega iz uprizoritve ni prav dobro razvidno, zakaj je postavljeno na oder in koga naj bi nagovarjalo.

Pri uprizoritvi Foja vsi ti pomisleki in zadrege odpadejo; ustvarjalci predstave, z imenitnim mladim srbskim režiserjem Markom Manojlovićem na čelu, so izkoristili ves potencial, ki ga nosi Fojevo besedilo in se tudi zelo spretno izognili nekaterim pastem, ki se v njem vseeno skrivajo. Naredili so predstavo, ki je nabito polna smešnih peripetij in burleskno sproščujočih trenutkov smeha, a ta smeh ni sam sebi namen.

Gre namreč za besedilo, ki je nastalo pred več kot tridesetimi leti (1974) v specifični situaciji v Italiji, v času velike krize in delavskih uporov, in ki ga je Fo uprizarjal pred delavsko publiko po tovarnah ter ga sproti spreminjal glede na njene reakcije. Verzija, ki jo gledamo na odru Mestnega gledališča ljubljanskega, je izpred štirih let, vidno in primerno posodobljena, s prepoznavnimi podrobnostmi in značilnostmi današnjega časa, od uvedbe evra do problematike romunskih priseljencev in selitve proizvodnje na trge s cenejšo delovno silo. In če je leta 1974 govorila o specifični krizi v Italiji ob pojavu nebrzdane inflacije, se danes enako prepričljivo in ostro dotika današnje globalne ekonomske krize z vsemi posledicami, ki jih na svoji koži najhuje občuti prav delavski razred. *Vse zastonj! Vse zastonj!* je posrečena mešanica različnih žanrov; temelji sicer na strukturi farse, a je hkrati polna tudi značajске komike, vse skupaj pa preveva duhovit posmeh do vseh, ki tvorijo današnjo družbo, tako do (ob)lastnikov kot do delavcev. Ob tem da krepko zaušnico še tako imenovanemu močnejšemu spolu, saj ponudi prepričljivo priložnost nenavadno močnim in aktivnim ženskim likom, pri čemer si ne more kaj, da si

ne bi mimogrede privoščila tudi papeževega skrbnega bdenja nad duhovnim in telesnim (spolnim) življenjem svojega občestva ...

Vse zastonj! Vse zastonj! je zgodba o Antonii, ženski iz milanskega predmestja, ki je v trgovini ob novi podražitvi skupaj z ostalo razočarano in pobesnelo množico vzela pravico v svoje roke in se odločila, da nabranega blaga enostavno ne bo plačala. Ker se boji svojega moža Giovannija, načelnega poštenjaka in zavednega sindikalista, ki njene geste v svoji slepi veri v zakone nikakor ne bi razumel, prosi prijateljico Margherito, da del plena skrije pod plašč, kar jo v hipu spremeni v nosečnico. Od tu je navidezna Margheritina nosečnost povod za neštete smešne zaplete, saj njen mož Luigi seveda ne ve nič o njeni nosečnosti, in predstavo zapelje v za farso značilni vrtoglavi ritem nesporazumov, skrivanj, pretvarjanj, persiflaž in laži, ki zadobivajo tudi absurdne momente (od predporodnega odtekanja vode, ki je v resnici počena konzerva oliv, do ljubko zabite nevednosti moških o tako imenovanih ženskih zadevah), da bi bila mera polna, pa se vmes pojavi še policist/inšpektor, ki po stanovanjih išče plen in nastopi zdaj kot skriti pristaš delavskega revolta, zdaj kot nepopustljivi predstavnik oblasti. Medtem pa se v ozadju odigravajo bolj usodni dogodki, ki do nas prihajajo le po drobcih; delavski upori, streljanje policije in na koncu deložacija naših štirih junakov, ki že nekaj časa niso več zmožni plačevati položnic in kreditov in na koncu ostanejo brez vsega.

Fo svojo politično farso v novi verziji spelje bistveno drugače kot v času nastanka: medtem ko so leta 1974 junaki na koncu marširali in vzklikali revolucionarna gesla, jih zdaj praktično zasuje prah zgodovine: pred očmi gledalcev naj bi se skoraj spremenili v kipe. Delavsko gibanje je, tako se boji Fo, stvar preteklosti.

Režiser Manojlović pa je to Fojevo videenje zapeljal še malo drugače. Z natančnim in hkrati avtorskim branjem besedila, v katerem je znal na eni strani poiskati bistvo komičnega mehanizma, ki poganja ta farsični vrtinec smešnih situacij, na drugi pa po svoje interpretiral ostrino in domet njegovega kritičnega angažmaja, je v predstavi učinkovito in vseskozi izjemno duhovito vodil dve osnovni liniji: tisto sproščujoče smešno in tisto družbenokritično. Na odru (scenograf Branko Hojnik) tako vidimo pravzaprav nekakšno simbolno podobo današnjega sveta: vse je nastlano z raznimi ofucanimi kosi pohištva,

prostori se prepletajo, hkrati lahko označujejo tako delavsko stanovanje kot tovarno, meje med zunanostjo in notranostjo so vrata, ki jih nastopajoči poljubno prestavljajo, zadaj je nekakšen vhod v razpadajoč blok, vse to pa omogoča hkratno dogajanje v več planih, kar Manojlovič večkrat spretno izkoristi za razne

poante. Ta prostorska fluidnost in večplastnost dogajanja omogoča tudi dovolj pomenljiv in pravočasen vdor nevarnosti oziroma krute realnosti, ko dva statista v vlogi brezimnih izvrševalcev oblasti (Borislav Horvat in Rok Solje) sprva komaj opazno, potem pa

MANOJLOVIČEVA REŽIJA JE INVENTIVNA, NATANČNA IN KONSEKVENTNA. ZLASTI NATANČNA JE PRI VODENJU IGRALCEV IN IZMIŠLJEVANJU DROBNIH KOMIČNIH ELEMENTOV, KI SO IGRALCEM POMAGALI USTVARITI ŽIVE, VEČINOMA ZABAVNE, PA TUDI PRETRESLJIVE LIKE.

vedno bolj moteče in brezobzirno odnašata pohištvo z odra in junake na koncu tudi vržeta iz stanovanja.

Manojlovičeva režija je inventivna, natančna in konsekventna. Inventivna je zlasti pri nenehnem menjavanju zornih kotov in planov, pri duhovitem komentiranju dogajanja z raznimi nabritimi detajli, pri iskanju originalnih mizanscenskih rešitev, pri gegovskih »štosisih« in pri učinkovitem skakanju iz odrske iluzije in nazaj. Natančna je pri konsekventni premišljenosti vseh elementov (kostumi Barbare Stupica so bili olajšujoče realistični in nepretenciozni) in pri črtanju manj posrečenih Fojevih domislic ter preveč deklarativnih političnih sporočil. In zlasti natančna pri vodenju igralcev in izmišljevanju drobnih komičnih elementov, ki so igralcem pomagali ustvariti tako žive, večinoma zabavne, pa tudi pretresljive like: najprej Mojca Funkl kot Antonia, vsa vehe-

mentna, prefrigana in zagreta, v odnosu do moža sicer nekoliko pokroviteljska, saj se ve, kdo kljub njenemu strahu pred njegovo načelnostjo dejansko nosi hlače v hiši; Iva Kranjc kot manj spretna, plašna, vodljiva in pobožna Margherita ne dohaja Antonijinih improvizacij, zato ji sledi z zamikom in dostikrat z občudovanjem opazuje, česa vsega je sposobna prijateljica (eden vrhunec predstave je gotovo njuno improvizirano uprizorjanje legende o sveti Eulaliji, s katero želita prelisčiti inšpektorja); pa Uroš Smolej kot Giovanni, ki v svoji okorni dobrodušnosti in trdi zaverovanosti v svoj in sindikalni politični prav ter v neke za današnji svet preživele in neuporabne družbene norme doživi na koncu precej bridek poraz in je seveda tarča Fojevega ostrega in hkrati blagega posmeha; pa Jurij Drevenšek kot njegov prijatelj Luigi, po eni strani še bolj (kar se tiče ženine nosečnosti), po drugi strani pa dosti manj naiven, saj je prepričan, da se delavci morajo upreti; in pravo komično odkritje – Jaka Lah v izbrušeno enako-različnih vlogah policista, inšpektorja, grobarja in starca (drugi vrhunec predstave je prizor, v katerem se kot inšpektor napihuje, da ga skoraj odnese v zrak).

Konsekventna pa je Manojlovičeva režija najprej v definiranju in potem v vzdrževanju osnovnega tona predstave, ki se izteče v končno poanto: v skladu s celotno interpretacijo besedila, kjer je Manojlovič posebej pazil na intimno zgodbo štirih junakov in poskušal razumeti njihovo rezoniranje, predstavo tudi zaključiti: ko se znajdejo brez vsega, brez služb, brez stanovanja, si, kot da bi se zavedli, da jim ne preostane nič drugega, a da kljub vsemu imajo vsaj drug drugega, naredijo nekakšen piknik iz zaplenjene hrane. A ko se tako bašejo, jim statista ukineta še elektriko in znajdejo se v temi. S takim koncem Manojlovič briljantno in občutljivo zaključiti vse linije, nad gledalci pa obvisi velik vprašaj, kako bodo junaki sploh preživeli.

Predstava, skratka, kakršnih bi v teh časih pričakovali več, saj se dotika kupa aktualnih vprašanj, poleg tega, da da misliti, pa je še zabavna in odlično odigrana. ■

Stran / Page: 6

Doseg / Reach: 0

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 754 cm2

3 / 3

